

ОБРАЗ БОГОРОДИЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

У центрі духовного світогляду

Пресвята Богородиця — одна з найшанованіших постатей у християнстві. Вона — не лише мати Ісуса Христа, а й символ заступництва, співчуття, милосердя й надії. В українській культурі її образ має особливе значення. Протягом століть вона була не просто релігійним символом, а й уособленням материнства, захисту рідної землі.

У свідомості українців Богородиця — це не лише небесна цариця. Вона — «своя», близька, добра, та, що бачить сльози, чує молитви і ніколи не залишає в біді. Тому вона посідає центральне місце в молитвах, обрядах, піснях, іконах і народній уяві.

Іконопис: Богородиця — візуальний код нації

Однією з головних форм вшанування Богородиці був **іконопис**. В Україні ікона — не лише елемент церковного інтер'єру, а духовна частина дому. В кожній хаті, навіть найбіднішій, була ікона Богородиці — як оберег, як знак присутності Божої Матері в житті родини.

Найвідоміші іконографічні типи:

- ✚ **Одигітрія** (Провідниця) — Богородиця вказує на Христа як на шлях спасіння;
- ✚ **Елеуса** (Милостива) — ніжне обіймання матері й дитини, символ любові;
- ✚ **Покрова** — Богородиця з омофором, що покриває людей;
- ✚ **Знамення** — зображення Богородиці з піднятими руками в молитві.

В іконі Покрови, яка особливо вшанована в Україні, ми бачимо не просто святу фігуру. Це — захисниця народу, що стоїть між людиною і небезпекою, духовний щит нації.

У XVII–XVIII століттях з'являються **козацькі ікони Покрови**. Їхня особливість — Богородиця зображується над військом або над образом Запорозької Січі, іноді навіть з козаками, які моляться біля її ніг. Це говорить про глибоке сприйняття Богородиці не як абстрактної постаті, а як живої сили, що веде, оберігає, захищає.

У народних віруваннях: не тільки святість, а й близькість

Народна традиція зберегла образ Богородиці як матері, яка переживає за людей. У народних легендах, замовляннях, обрядах Вона часто виступає не тільки як Цариця Небесна, а й як звичайна жінка з чуйним серцем.

У фольклорі:

- ✚ Богородицю часто називають *Мати Божя, Пречиста, Цариця Небесна*.
- ✚ Вона рятує праведників, захищає вдови й сиріт.
- ✚ З'являється у снах, вказує шлях у біді.
- ✚ Її просять про дощ, про врожай, про здоров'я дітей.

Молитви до Богородиці — перші, які вивчають діти. **Пісні про неї** — основа народного репертуару. **Звертання до Богородиці** — частина родинних вечорів, жіночих посиденьок, весіль, похоронів. Це показує: образ Богородиці був для українців **близьким**. Вона — як уособлення тієї рідної мами, яку кличеш у важку хвилину.

Богородиця як образ України

У багатьох поетичних творах, літературі, публіцистиці та навіть політичній думці **образ Богородиці зливається з образом України**. Її бачать як:

- ✚ Матір, яка страждає через страждання дітей;
- ✚ Берегиню, яка молиться за мир;
- ✚ Жінку, яка втратила сина на війні;
- ✚ Символ ніжності, терпіння і сили.

Особливо яскраво це проявилось у ХХ столітті — в часи голодоморів, воєн, репресій. У народних думках, зокрема повстанських, можна знайти зворушливі звертання до Богородиці як до захисниці України: *«Ой Покровонько, Мати свята, накрій нас, дітей твоїх, хоч в степу, хоч у бою...»*

Це не просто поезія. Це голос нації, яка шукає опору в материнському захисті й духовному теплі.

В обрядах і святах

Свято Покрови Пресвятої Богородиці — лише одне з багатьох, пов'язаних із її вшануванням. В українському церковному та народному календарі є великі свята, присвячені Матері Божій:

- ✚ Різдво Богородиці
- ✚ Введення в храм Пресвятої Богородиці
- ✚ Благовіщення
- ✚ Успіння Богородиці
- ✚ Покрова

Усі ці дати супроводжуються обрядами, традиціями, прислів'ями.

Прикмети і звичаї

- ✚ На Благовіщення не можна працювати — навіть птах гнізда не в'є.
- ✚ На Покрову просять захисту, моляться про шлюб.

- ✚ На Успіння моляться за спокій душ родичів.

Усе це створює календар духовного ритму життя, де образ Богородиці — постійна присутність.

У поезії, музиці та образотворчому мистецтві

Протягом століть образ Богородиці надихав **поетів, художників, композиторів**. Він був джерелом натхнення в моменти піднесення і в годину трагедії.

У поезії:

- ✚ **Тарас Шевченко** часто звертався до Богородиці у своїх молитвах за народ.
- ✚ **Ліна Костенко** у «Марусі Чурай» змальовує жіноче серце, як материнське — богородичне.
- ✚ **Василь Симоненко** писав про покрову як образ надії.

У піснях:

- ✚ Колядки, де Богородиця качає дитя, — це не просто релігія, це співуча традиція, що передається родами.
- ✚ У піснях УПА — Богородиця з мечем, що бореться за правду.
- ✚ У сучасних піснях про війну — знову з'являється мати, яка благословляє на бій.

У малярстві:

- ✚ Богородиця зображена в тисячах ікон: від старовинних до сучасних, абстрактних, модернових, стінописів у церквах і навіть муралів на вулицях.
- ✚ Сучасні художники зображають її не лише з Немовлям, а й з українським воїном, з вишиванкою, з тризубом — образ гнучкий, живий, багатошаровий.

Богородиця і сучасна війна: нове звучання

З початком повномасштабної агресії Росії в 2014, а особливо в 2022 році, образ Богородиці набув нового значення. Вона знову стала:

- ✚ символом духовного фронту;
- ✚ образом матері-захисниці;
- ✚ символом молитви за сина, що на фронті;
- ✚ знаком віри, що навіть у найтемніший час є надія.

На блокпостах, в окопах, на бронежилетах — воїни носять образки Богородиці. Її ікони малюють діти й передають бійцям. У багатьох каплицях звучать молитви до Неї — щоденно, безупинно.

Для солдата — це не релігійна формальність, це справа життя і смерті, віра в те, що над ним — не лише броня, а й молитва матері. А для суспільства — нагадування, що кожна війна — це перш за все людський біль і пошук захисту.

Виховний потенціал образу Богородиці

Для здобувачів освіти в ЗП(ПТ)О образ Богородиці може бути потужним виховним ресурсом. Він допомагає

- ✚ усвідомити глибину національної духовності;
- ✚ зрозуміти силу любові, жертвності, турботи;
- ✚ сформувати емоційну стійкість;
- ✚ виховати повагу до жінки, матері, родини;
- ✚ об'єднати культуру, традицію, сучасність.

Практичні ідеї для роботи з темою:

- ✚ **Тематичні класні години** — «Богородиця як образ матері і країни».
- ✚ **Малюнки та колажі** — «Моя Покрова», «Мама як Богородиця».
- ✚ **Флешмоби** — створення спільного відео-послання за мир.
- ✚ **Пісенний конкурс** — виконання народних пісень про Богородицю.
- ✚ **Літературна розвідка** — хто і як описував Богородицю в поезії.

Висновок: мати, берегиня, символ нації

Образ Богородиці в українській культурі — багатогранний, але завжди людяний. Вона — мати і цариця, захисниця і порадниця, духовна опора й культурний код.

Цей образ допомагає українцям:

- ✚ не втрачати себе у вирі змін;
- ✚ берегти цінності, гідність, віру;
- ✚ бачити в жінці не лише берегиню родини, а й джерело сили народу.

І коли молодь ЗП(ПТ)О знайомиться з образом Богородиці — це не просто знайомство з традицією. Це зустріч із собою, своїми глибинами, своєю культурою.